

személyes történelem

SZOKÁCS LÁSZLÓ

Egyszemélyes birodalom...

Pothornik József Baglyasalján 1903. november 10-én született. Az elemi iskola hat osztályának elvégzése után gyermekként vállalt munkát. Fiatalon tagja lett a bányászszakszervezetnek, majd a Tanácsköztársaság idején az egyesült pártnak.

A *Magyarországi Szocialista Munkáspárt* baglyasaljai szervezetének 1926-os megalakulásakor a vezetőség tagjává választották. A magyar munkásmozgalom szempontjából is fontos. Losoncon 1928 március elején megtartott kommunista konferencia egyik meghatározó résztvevője volt. Jelentős szerepet vállalt az 1929-es kommunista vezetésű négyhetes bányászsztrájk szervezésében és vezetésében. Csehszlovákián, Lengyelországon át a Szovjetunióba ment, 1930-ban küldörtként részt vett a *Kommunisták Magyarországi Pártja* II. kongresszusán, ahol beválasztották a Központi Bizottságba. Még ebben az évben a „Dombasz” bányamedencében Sztalino városba ment dolgozni, ahol először mint vágár, később bányagépmesterként dolgozott, 1942-ben a fasiszták Németországba deportálták, ahonnan 1947 elején tért haza.

Itthon abányászszakszervezet elnöki funkcióját látta el 1952-ig. Ezt követően 1956. november 11-ig a *Dorog-Tata Akanamélyépítő Vállalat* igazgatója, november 12-től a nógári szénmedencében az *MSZMP* szervezője volt. 1956. december 28-án a *Nógrádi Szénbányászati Tröszt* igazgatójává nevezték ki.

Az 1947-es választásokon Nógrád megye országgyűlési képviselőjévé választották, 1953-ig tagja volt az MKP, majd az MDF központi vezetőségének. 1956. december 12-től tagja volt az *MSZMP* Nógrád Megyei Bizottságának. 1957–1975-ig a párt megyei végrehajtó bizottságának, 1957-től 1981. augusztus 12-én Budapesten bekövetkezett haláláig az *MSZMP* Központi Bizottságának.

A 6. teremben villantjuk fel múzeumunk névadójának Pothornik Józsefnek küzdelmes életútját, 16 fénykép, személyes használati tárgyak, igazolványok, kitüntetések dokumentálásával.

(Vezető a *Pothornik József Bányamúzeum* történeti kiállításához.)

Pothornik József még életében – nem lebecsülendő tizenöt sorral bekeült a munkásmozgalom-történeti lexikonba. A „tarjáni nábob” nevéhez legendák egész sora kapcsolódik. Legendák? Ma már annak tűnnek, ám nagyon is valóságos történetek ezek.

Még 1958-ban, Szegeden az egyik kiemelt kádercsaládból származó ismerős megkérdezte:

- Tarjából jöttél? Pothornik ott van?
- Igen ott.

– Tudod, mit mondott Marosánnak: „Gyuri, ti csak csináljátok ott fent! És ne szóljatak bele, mert mi tudjuk mit kell csinálni itt lenni!”

Tőle származik az a mondás is – s ezt, ha tchette, a különböző üléseken, legalábbis az úgyneczett konszolidáció első időszakában, mindig elsütötte:

– „Salgótarjában az acélgyári sorompó a határ. Felül vannak a fasiszták, a sorompótól lefelé a kommunisták.”

Két kézzel szórta a pénzt. Féktelen embernek ismerték. Mulatozásairól valóban legendák keringtek, keringenek ma is. ám a „slepp” és a gépkocsivezetők ma még élő tagjai némák, beszélni nem akarnak vagy nem mernek. Az újságíró, a sportember, a cigányzenész is azt kérte: nevük maradjon titokban.

×

A fáma szerint az öregnek köszönhető, hogy Nógrád tesvérmegyéje a kuznyecki és nem a donyecki medencében van. Feltették ugyanis a kérdést, hogy melyik legyen. Ő a kuznyeckit választotta, mert azt gondolta, hogy ez közelebb van Nógrádhoz. Ez igaz lenne?

– Igaz. Később ő maga is bevallotta, hogy a donyecki medencére gondolt, s azt hitte, hogy az a kuznyecki, Kemerovo megye az ott van valahol a közelben. Ezért került aztán ez a nyolcezer kilométeres távolság igen sok pénzébe a megyének, mert évente rendszeresen, többen átmentek az „aranyhídon”.

– Nem egyedül ment és nem egyedül jött?

– Vitte a balassagyarmati cigányzenekart és utazott velük a kedvenc énekesnő is. Ezek aztán ott végigmuzsikálták a nagyobb városokat. Az egyik út után megérkezett *Misu* a szibériai barnamedve. Elképzelheted, hogy mi utánjárás kellett abban az időben, hogy egy medvét átengedjenek. Hogy milyen kivételezés, hogy elintézzék: „magyar állampolgár” legyen. Csak a karantén két hétig tartott! A lényeg, hogy *Misu* megérkezett és hol kapott felségterületet? Az acélgyár által fenntartott és gondozott Dolinkában, ahol felépítettek egy ketrecet, vastag rácsokkal, egyszóval: biztonságba helyezték, nagy öröme a tarjáni gyerceknek. Volt is nagy búcsújárás. Tartott ez mindaddig, míg egy szép napon *Misu* búskomor lett. A szakemberek megállapították, hogy társ kell, egy lánymedve, mert a *Misu* kiszenvéd. Hoztak egy másik medvét. Most már ketten voltak. Magukra hagyatva. Nem volt szakképzett ápoló, naponkénti fenntartásuk tetemes pénzbe került, úgyhogy hamarosan mindkettőt a veszprémi állatkertbe viték. Úgy tudom, *Misu* ott pusztult el...

×

– Már pontosan nem emlékszem, hogy 1968-ban vagy 69-ben felkértek, írjam meg az életrajzát. Tél volt, január, vagy február, amikor egy reggel dízspbe ültünk és elindultunk a Kercsegre. Mikor megérkeztünk, már várt a „hadtáp”. Megterítve – azok a hamvas, szép paradicsomok, paprikák és előkészítve a sütéshez a szalonna is. Fcállítva az elemes televízió. És természetesen italok...

– Mire kellett mindez?

– Gondolom az erőgyűjtéshez, mert innen indultunk volna Losonc felé, újra megtéve azt az utat, amelyen az öreg távozott az országból Csehszlo-

vákiába. Alighogy nekikezdünk a szalonnasütésnek eleredt a havas eső. Mondanom se kell, Losonc helyett a Stécéklubban kötöttünk ki, ahol természetesen már tudtak érkezésünkről és csakúgy mint a Kercsegen a „hadtáp” már mindenről gondoskodott...

×

– Egyszer egy héten fogadóórát tartott a trösztben. Áthívtak, riportot kellett írnom. Már fél hét felé ott voltam, s nézem, ott állnak az emberek a folyosón.

– Te, Gyula – kérdeztem az egyik befentest – miért vannak itt az emberek, az öreg nem fogad?

– Fogad, de ő jön ki.

– És mindenki hallja, mit akarok? És ha valamilyen belső ügyről van szó?

– Nála ez így szokás.

Kijött. A mai napig sem felejttem el, mikor egy öreg baglyasi bányász odament hozzám. Lehetett vagy 65 éves:

– Józsi! Együtt fejtettük a szenet a „kamrában”. Együtt voltunk a vágtában. Kicsi ez a nyugdíj, segíts!

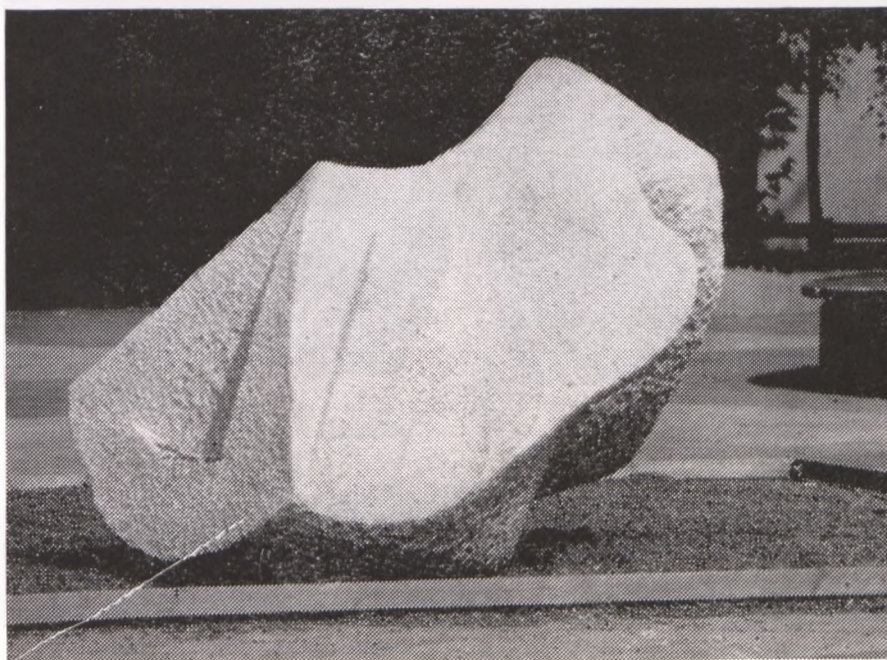
– Mennyi?

– Úgy nyolcszáz forint körül van.

– Te, Feri, ketten vagytok anyóval?

– Ketten.

– No, akkor sóra, paprikára és kenyérre elég – mondta és otthagyta az idős bányászt, aki szemlesütve, megalázottan távozott a fogadónapról. Azt gondoltam, a Karancsban hány nyolcszáz forintos Napóleon konyakot ittak meg eskénként? Nem egyszer, nem kétszer...

– Nagy slepp volt körülötte. Mindenhová kísérettel érkezett. Közvetlen környezetének egyik embere a hetvenes évek elején nyugdíjba ment és ekkor tört ki a botrány. Úgy alakult, hogy a nyugdíját 10 ezer forint felett állapították meg, s ez akkor országosan is a legmagasabbak közé tartozott.

– Hogyan lett ilyen magas? És főleg, miért?

– Nagyon egyszerűen. És ezt is sokan tudták. Úgy, hogy ő vette fel a futballistáknak, a tizennyolcas keretnek járó prémiumot, jutalmat. Helyesebben az ő nevéhez írták, s ez a végelszámolásnál a nyugdíj-megállapításnál sokat nyomott a latba.

A megyei társadalombiztosítási igazgatóság ezt már nem nézhette tétlenül. Bejelentések is jöttek, végül is „mérsékelték” a triumvirátus egyik tagjának nyugdíját...

×

– Mondják, élt-halt az SBTC-ért, a labdarúgásért.

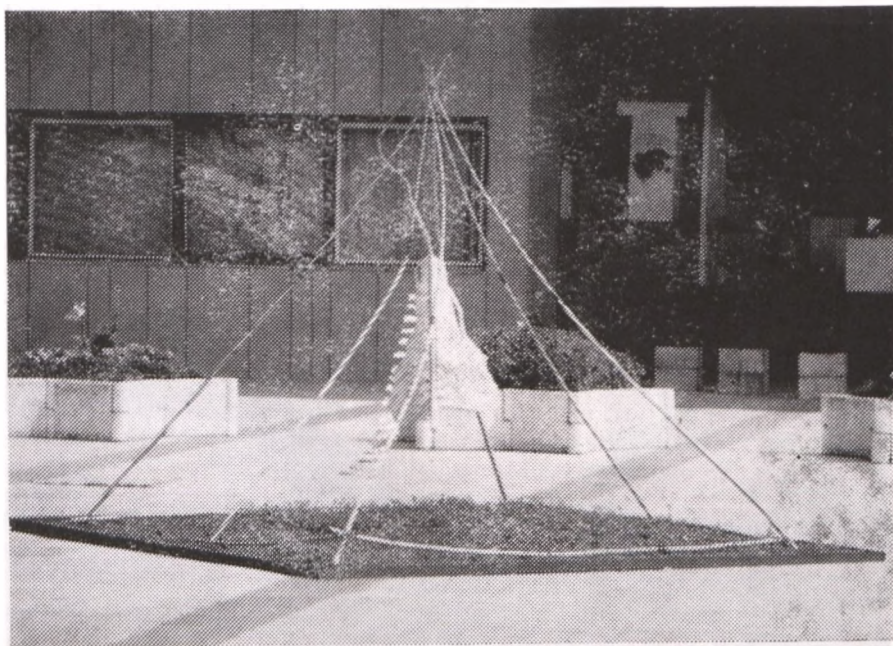
– Így igaz. Szívesen focit, adta a pénzt, de a szakmai kérdésekbe nem szólt bele.

– „Középcsatárnak” hívták, mert bár gólt nem rúgott, szinte mindent elintézett a csapatért.

– Ki is használták, akik a közelében voltak.

– A „slepp”-re gondolsz?

– Arra is, másokra is... Ha futballról volt szó – és itt a Stécé egyenlő a labdarúgással – nem számított a pénz. Egy esetet elmondok. Tagja voltam annak a „deputációnak”, amely egy alkalommal felkereste és pénzt kért. Ötvenezer forintra volt szükségünk, s ez gondold meg, harminc évvel ezelőtt óriási pénz volt. – Már nem emlékszem pontosan, vagy játékost

akartunk hozni, vagy valamilyen „kenésre” kellett, de tény, hogy „fekete” pénzről volt szó. Hívta a főkönyvelőt.

- Fizess ki nekik ötv ezer forintot!
- Nem tudok Józsi bácsi! Most nem megy.
- No, akkor menj le a személyzetire és vedd ki a munkakönyved! Te főkönyvelő vagy? Milyen főkönyvelő az, aki nem tud ötv ezeret csinálni a csapatért, az SBTC-ért?
- Voltak kedvencei?
- Nemigen. Igaz OpoVát, a centert ő hozta Pécsről és Kocsis Lajos is dédelgetett embere volt. Ha jól emlékszem 1966-ban az öreg találkozott Lajossal a tarjáni főutcán.
- Mi újság Lajoskám? – kérdezte. – Szomorú vagy, csak nincs valami baj?
- Baj nincs, hacsak az nem, hogy nincs pénzem.
- Ez a legkevesebb – mondta az öreg, s ott helyben írt kétezer forintról egy bont, amit másnap a kedvencnek a „kancellária” kifizetett.

×

Amikor kiesett az NB I-ből az SBTC, az egyik vezérszurkoló megkezesett, kezembe nyomott egy borítékot és kérte, feltétlen közöljem a levél tartalmát. Felbontottam a borítékot és egy alkalmi vers, de inkább az 1950-es évek stílusában írt csasztuska volt benne. A borítékot összegyűrtem, a „verset” nem közöltem, ám a kockás lapot eltettem. Most ide másolom. A címe: SBTC búcsúztató:

„Piros rózsák beszélgetnek, bólingatnak a Stécé sorsáról
Jaj istenem mi lesz, hogyha búcsúzni kell az NB I. osztálytól?
Nem fog fogyni az ital sem, nem kellek a lányoknak sem,
Mit is tegyek én most?
Bemegegik a bányalyukba, csillét rakok bánatomban napestig.
Ne sírj pajtás semmi sem lesz, jó az isten majd velünk lesz, meglátod,
Volt már csoda, most is majd lesz, Pothornik majd kiségit a bajból.
Nem segít már az isten sem, de még aztán Pothornik sem,
nem játszik már többet.
Így hát pajtás búcsúznunk kell, nem játszunk már NB I-ben
sohasem.”

Látnoki szavak? Tény: az NB III-ban vergődik az egykori patinás tarjáni csapat.

×

- Szerette a zenét?
- A cigányzenét imádta.
- Énekelt is?
- Nem. Nem énekelt.
- Volt kedvenc nótája?
- Volt. „Hogyha ír majd édesanyám, írjon a falunkról”. Ezt nagyon szerettem.
- Gyakori vendég volt a Karancsban?
- Ha csak tehettem, bejött, de mentünk mi a Gyurtyánosba, a reggelig

tartó bányásznapokra és mentünk Berénybe is. Mentünk, mert kérem: ki voltunk rendelve.

– Ha bejött, mit ivott?
– A bort szerette.
– Sokan konyakosnak tartották. Szerette a Napóleon konyakot?
– Hát lehet, hogy szerette, de én csak bort láttam inni. Hogy az érkezés előtt mit ivott, azt nem tudom, mert hozzánk már jó hangulatban érkeztek.

– Érkeztek?
– Igen. Ő és a „slepp”, a kíséret.
– Nem énekelt, konyakot nem ivott, de nagyon jól bögzött – mint mondják.

– Így igaz. Fokozta a jókedvet azzal, hogy beállt bögzöni.
– Sokszor?
– Amikor játszottunk, csaknem mindig. Jó ritmusérzéke volt, „csipte” a zenekart.

– Azt mondják, egyszer egy amerikai turistacsoport a Karancsban vendégeskedett. Este volt, nagyszerű volt a hangulat, s erről a „bögs” is gondoskodott. Az öreg nadrágtartóban, átszellemülten pengette a nagybögő húrjait. Lefotózták. A kép állítólag megjelent a Newsweek-ben. Képzeltető milyen kommentárral. Ezt követően – sokon így tudják – Kádár felrendelte az öregot és alaposan megmosta a fejét.

– Én erről nem tudok. Csak azt mondhatom: érzélte a zenét, becsülte a zenekart. Öröm volt neki és vele játszani. Ilyenkor a primás vonójában nem maradt üres hely, végig százásokat rakott a vonóba. Mindegy volt, hogy hol játszottunk. Kalapolt. A vendégeknek de a „slepp”-nek is be kellett tenni a kalapba a pénzt. Be is tették és azt mind mi kaptuk. Miénk volt a pénz, akkor is, amikor bögzött. Akkor maga elé tette a kalapot és amikor tele lett pénzzel, nekünk adta.

– Szép napok voltak ezek.
– Hát, mi tagadás, igen. Nemcsak mi, a személyzet is megkapta a magáét.

– Előfordult, hogy nem volt nála pénz?
– Igen. De ez nem jelentett semmit. Másnap bementünk a trösztbe és a „kancellár”, az illetékes titkár mindent rendezett.

– Kik voltak a primásai?
– Játszott neki Botos Bandi, Szabó Kálmán, a Gajdi, Gabora Karcsi és rövid ideig Zsuzsa. De ő csak egy évig. Horváth Zsuzsának hívták.

– Gáláns volt az öreg...
– Jó szíve volt, szerette az embereket. az életet. Mi zenészek is megkaptuk a tűzifát, a szentet télire. Megkapták mások is, olyanok is, akik nem dolgoztak a trösztben, de bementek hozzá és kértek... Mondhatnak róla bármit. ő legalább eljött az emberek közé. Ma sok vezető sokkal többet keres, sokkal több pénz fölött rendelkezik, mégsem látni nyilvános helyen. Az öreg amikor csak tehetett. eljött. És a dolgozóknak is megadott mindent, mellette *éltek* a dolgozók....

Ára: 25,- Ft

palócföld
TÁRSADALOMPOLITKAI, RODALMI, MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT 1989/5 XXII